

Woordenlijsten Duits vwo

Deze woordenlijst is onderdeel van de examentraining Duits vwo van [Stichting Studiebegeleiding Leiden \(SSL\)](#).

Voor Duits, Engels en Frans kun je bij SSL een training in **leesvaardigheid** of een training in **lees- en luistervaardigheid** volgen. Tijdens deze cursussen krijg je tools aangereikt waarmee je op het examen het juiste antwoord in de tekst kunt vinden. Er wordt gewerkt met speciaal voor deze cursus ontwikkeld lesmateriaal, zoals deze woordenlijst. In de trainingen vroeg in het jaar, vanaf de herfstvakantie tot en met de kerstvakantie, besteden we ook aandacht aan **luistervaardigheid**.

Ook voor (bijna) alle andere examenvakken biedt SSL [examentrainingen](#) aan voor leerlingen uit 5 havo en 6 vwo.

Oefenen met de woordenlijsten

Om je te helpen bij het leren van de woordenlijsten, hebben we (een deel van) de woorden uit de lijsten in WRTS gezet. WRTS is een online programma waarmee je woordjes kunt overhoren.

Hoe gebruik je WRTS?

- Maak een account aan bij WRTS (<https://leren.wrts.nl>) en log in.
- Ga naar de WRTS-lijsten van SSL: <https://leren.wrts.nl/examentraining-ssl-leiden>.
- Klik in het menu 'Gedeelde mappen' op jouw vak. Open een van de lijsten en klik daarna op overhoren.
- Omdat sommige lijsten erg lang zijn, hebben we deze opgesplitst. Zo kan je ook met kleinere groepjes woorden oefenen, wanneer je even een half uurtje tijd hebt. Wat is belangrijk om in ieder geval voor de Examencursus te oefenen?
 - Focus als eerste op de signaalwoordenlijst (of signaalwoordenlijst essentials, als die er is voor jouw vak). Deze woordenlijst bevat de belangrijkste signaalwoorden om voor de cursus te leren. De verbanden die bij de signaalwoorden horen, zijn belangrijker om te weten dan de precieze vertaling.
 - Daarna is het heel nuttig om eens naar de basiswoordenlijst te kijken. Deze bevat de meest voorkomende woorden van de afgelopen eindexamens.

Signaalwoorden

Onderstaande lijst is een lijst van de meestvoorkomende signaalwoorden uit de afgelopen 15 Cito eindexamens. Ze staan op alfabetische volgorde zodat je hierin snel de betekenis en het tekstverband kunt vinden wanneer je ze tegenkomt in een tekst of opgave!

Meest voorkomende signaalwoorden		
aber	maar	Tegenstelling
allerdings	echter	Tegenstelling
also	dus	Gevolg / conclusie
anfangs	aanvankelijk / in eerste instantie	Tijd / volgorde
auch	ook	Uitbreiding / opsomming
Außerdem	bovendien	Uitbreiding / opsomming
beispiel	bijvoorbeeld	Voorbeeld geven / concreet maken
bevor / vor	Voor(dat)	Tijd / volgorde
Bis	totdat	Tijd / volgorde
dagegen / hingegen	daarentegen	Tegenstelling
daher	vandaar	Gevolg / conclusie
damals	vroeger	Tijd / Volgorde
damit	zodat, om te bereiken dat	Gevolg / conclusie
demnach	dus, daarom	Gevolg / conclusie
denn	want	Reden / oorzaak
dennoch	desalniettemin	Tegenstelling
der Grund / die Gründe	de reden / de redenen	Reden / oorzaak
deshalb	daarom	Gevolg / conclusie
deswegen	daarom	Gevolg / conclusie
doch	toch	Tegenstelling
ebenfalls	eveneens, ook	Uitbreiding / opsomming
eigentlich	eigenlijk	Tegenstelling
einerseits ... andererseits	enerzijds ..., anderzijds	Tegenstelling
erst recht	pas echt	Versterking
Erstens / Zweitens / Drittens	ten eerste / tweede / derde	Uitbreiding / opsomming
etwa	bijvoorbeeld	Voorbeeld geven
früher	vroeger / in het verleden	Tijd / volgorde
gar	al helemaal, zelfs	Versterking
heutzutage / heute	nu, tegenwoordig, vandaag de dag	Tijd / volgorde
hingegen	daarentegen	Tegenstelling
Hinzu kommt	Hier komt bij / Bovendien (is er)	Uitbreiding / opsomming
immerhin / ohnehin	in ieder geval, toch	Tegenstelling
in der Tat	inderdaad	Versterking
indem	doordat	Reden / oorzaak

Meest voorkomende signaalwoorden (vervolg)

inzwischen	ondertussen	Tijd / volgorde
je ... desto	hoe ... hoe	Gevolg/ conclusie
jedenfalls / auf jeden fall	in elk geval	Beperking
jedoch	echter	tegestelling
jetzt	nu / tegenwording	Tijd / volgorde
mittlerweile	ondertussen	Tijd / volgorde
nämlich	namelijk	Reden / oorzaak
nicht nur ... sondern (auch)	niet alleen ... maar ook	Uitbreiding / Opsomming
nicht nur ... sondern (auch)	niet alleen ... maar zelfs	Versterking
nur	slechts / alleen (maar)	Beperking
obwohl	hoewel	Tegenstelling
ohnehin	in ieder geval, toch	Tegenstellin
schließlich	want natuurlijk	Reden / oorzaak
seitdem	Sindsdien	Tijd / volgorde
so... dass	zo..., dat	Gevolg
(eben / genau) so..., wie	(net / precies) zo..., als	Vergelijking
so	dus / zo	Gevolg
so	zo / bijvoorbeeld	Voorbeeld geven
sogar	zelfs	Versterking
(nicht...), sondern	(niet...), maar	Tegenstelling
sowie	evenals / alsook	Uitbreiding / opsomming
später	later	Tijd / Volgorde
statt (dessen)	in plaats (daar)van	Tegenstelling
tatsächlich / in der Tat	inderdaad	Versterking
trotz(dem)	(des)ondaks	Tegenstelling
übrigens	overigens, 'by the way'	Extra informatie
während	terwijl	Tegenstelling
während	tijdens	tijd / volgorde
weder ... noch	noch ... noch (geen van beiden)	Vergelijken
weil	omdat	Reden / oorzaak
Zudem	Bovendien	Uitbreiding / opsomming
zuletzt	als laatste / tenslotte	Tijd / volgorde
zum Beispiel	bijvoorbeeld	voorbeeld geven
Zusätzlich	Bovendien / Daarbij	Uitbreiding / opsomming
zusätzliche(-er/-es/-em/-en)	aanvullende(e) (bijvoeglijk naamwoord)	Extra informatie
zwar..., aber/ zwar..., doch	weliswaar ... maar	Tegenstelling

In de onderstaande lijsten staan alle signaalwoorden die zouden kunnen voorkomen op je eindexamen gesorteerd per tekstverband. Deze zijn handig om uit je hoofd te leren zodat je ze snel in de examenteksten herkent en weet welk verband erbij hoort. Het verband is vaak namelijk nog belangrijker dan de betekenis!

Uitbreiding / opsomming		Erweiterung / Weiterführung / Ergänzung	
auch*	ook	Auch Viktoria hatte davon geträumt, Musikerin zu werden. (vwo 2022-I-2)	look Viktoria had daarvan gedroomd, Muzikante te worden.
Außerdem	bovendien	Außerdem kann der Mensch sich Wahrscheinlichkeiten sehr schlecht vorstellen. (vwo 2022-I-3)	Bovendien kan de Mens zich kansen heel slecht voorstellen.
Erstens / Zweitens / Drittens	ten eerste / tweede / derde	Mit so schmalen Preisgeld lässt es sich erstens kaum leben und zweitens auch keine Sicherheit für die Zeit nach der Karriere erwirtschaften.	Met zo'n klein prijzengeld is het ten eerste nauwelijks mogelijk om te leven en ten tweede is er ook geen zekerheid voor de tijd na je carrière.
Zudem	Bovendien	Zudem hat diese noch mehr Leistung als mein bisheriges SUV. (vwo 2022-III-4)	Bovendien heeft deze [auto] nog meer prestatie dan mijn vorige SUV
Zusätzlich	Bovendien / Daarbij	Zusätzlich muss der Strom das höchste Verkehrsaufkommen aller Flüsse hierzulande verkraften. (vwo 2018-II-5)	Bovendien heeft de rivier te maken met het grootste verkeersvolume van alle rivieren in dit land.
Hinzu kommt	Hier kommt bij / Bovendien (is er)	Hinzu kommt die sportliche Betätigung im Gebirge, egal ob zu Fuß, auf dem Rad, im Klettersteig. (vwo 2022-II-7)	Bovendien is er de sportieve activiteit in de bergen, het maakt niet uit of dat te voet, op de fiets of met een via ferrata.
nicht nur... sondern (auch)*	niet alleen... maar ook	Dafür brauchen wir nicht nur Journalisten, sondern jeden, die hier sitzt. (vwo 2022-I-7)	Daarvoor hebben we niet alleen journalisten nodig, maar ook iedereen, die hier zit.
sowie	evenals, alsook	Kwitt ist dabei keine eigene app, sondern einfach eine Funktion innerhalb der Apps von Sparkassen sowie Volks- und Raiffeisenbanken. (vwo 2021-II-11)	Kwitt is daarbij geen app op zich, maar enkel een functie binnen de apps van spaarbanken als ook volksen landbouwbanken.

Reden / oorzaak		Begründung / Grund	
denn	want	Denn unsere Geduld, am Telefon auszuharren, ist begrenzt. (vwo 2022-I-8)	Want ons geduld, om het aan de Telefoon vol te houden, is beperkt.

Reden / oorzaak (vervolg)		Begründung / Grund	
der Grund/die Gründe	de reden/ de redenen	Das ist auch der Grund , warum ich mich dafür interessiere, wie Menschen Speisen benennen. (vwo 2021-II-2)	Dat is ook de reden , waarom ik me interesseer in hoe mensen gerechten noemen.
nämlich	namelijk	Wir können uns nicht unterhalten, ich hab' nämlich überhaupt keine Zeit, gar keine. (vwo 2022-II-2)	Wij kunnen niet met elkaar spreken, ik heb namelijk überhaupt helemaal geen tijd
weil	omdat	Ein Beispiel: Ein Kind wird vom Unterricht ausgeschlossen, weil es diesen wiederholt und nachhaltig gestört hat. (vwo 2022-I-4)	Een voorbeeld: een kind wordt uit de les gezet, omdat hij deze [les] herhaaldelijk en aanhoudend gestoord heeft.
indem	doordat	Wozu dies führen kann, haben Forscher aus Arizona erkundet, indem sie Facebook-Profile für zwei Teenager erfanden und je fünf Lebensmittelmärkte likten. (vwo 2019-II-9)	Waartoe dit kan leiden, hebben onderzoekers uit Arizona onderzocht, doordat ze facebookprofielen voor twee tieners aanmaakten en per persoon vijf merken van levensmiddelen liketen.
schließlich	want natuurlijk	Schließlich weißt er auch nicht mehr als ich, dachte der Junge.	Want natuurlijk weet hij ook niet meer dan ik, dacht de jongen.

Tegenstelling		Gegensatz	
aber	maar	Kinder steigern das allgemeine Wohlbefinden, aber erst, wenn sie aus dem Elternhaus ausgezogen sind. (vwo 2022-I-1)	Kinderen verhogen het algemene welzijn, maar pas, wanneer ze het ouderlijk huis hebben verlaten.
allerdings	echter	Denn oft sind solche Angaben nur Schätzungen, die Anrufer allerdings nehmen sie sehr genau.	Want vaak zijn zulke gegevens slechts schattingen, de beller neemt ze echter heel precies.
dagegen, hingegen	daarentegen	Arbeiter dagegen können nicht mehr auf automatische Lohnerhöhungen hoffen, wenn die Firma auch in Billigländern produzieren kann. (vwo 2021-I-5)	Arbeiders kunnen daarentegen niet meer op automatische loonsverhogingen hopen, als het bedrijf ook in goedkope landen kan produceren.

Tegenstelling (vervolg)		Gegensatz	
dennoch	desalniettemin	Dennoch gibt es Probleme, die dringend angegangen werden sollten. (vwo 2022-II-3)	Desalniettemin zijn er problemen, die dringend aangepakt moeten worden.
doch	toch	Doch würde ich mir wünschen, dass Nachrichten mehr in einen Gesamtkontext eingeordnet werden. (vwo 2022-II-3)	Toch zou ik wensen, dat nieuwsberichten meer in het grote plaatje geplaatst worden.
einerseits..., andererseits	enerzijds..., anderzijds	Einerseits möchte ich es gern glaube, andererseits habe ich Bedenken.	Enerzijds wil ik het graag geloven, anderzijds heb ik twijfels.
eigentlich	eigenlijk	Vermutlich stand damals öfter mal ein Vater schwer besorgt hinter der Gardine und plante im Kopf meinen schmerzhaften Tod. Eigentlich ein beruhigender Gedanken. (vwo 2021-II-5)	Vermoedelijk stond vroeger vaak een vader zwaar bezorgd achter het gordijn, mijn pijnlijke dood in zijn hoofd plannend. Eigenlijk een rustgevende gedachte.
immerhin / ohnehin	in ieder geval, toch	Unsere Pläne sind realistisch, doch sollten wir immerhin mit unvorhergesehen Verzögerungen rechnen.	Onze plannen zijn realistisch, toch moeten we in ieder geval met onvoorzien oponthoud rekening houden.
jedoch	echter	Fast übersehen wurde jedoch , dass er durchaus auch Annäherungen gab. (vwo 2022-I-9)	Wat echter bijna over het hoofd werd gezien, was dat er ook zeker tegemoetkomingen waren.
(nicht...), sondern	(niet...), maar	“Die Literatur stirbt nicht, sondern findet neue Wege und Medien”. (vwo 2022-I-3)	“De literatuur sterft niet, maar vind nieuwe wegen en media.”
obwohl	hoewel	Deswegen fahren wir nach einem Terroranschlag mit einem mulmigen Gefühl U-Bahn, obwohl wir wissen müssten, dass die Chance sehr gering ist, selbst zum Opfer zu werden. (vwo 2022-II-3)	Daarom rijden we na een terreuraanslag met een misselijk gevoel met de metro, hoewel we zouden moeten weten, dat de kans heel klein is, zelf slachtoffer te worden.
statt(dessen)	in plaats (daar)van	Die andere Hälfte bekam stattdessen eine schriftliche Beschreibung der angeblichen Tour vorgelegt. (vwo 2021-I-4)	De andere helft kreeg in plaats daarvan een schriftelijke beschrijving van de zogenaamde tour getoond.

Tegenstelling (vervolg)		Gegensatz	
trotz(dem)	(des)ondanks	Trotzdem kann auch eine optimal gestaltete Warteschleife nichts ausrichten, wenn das Problem des Anrufers am Ende ungelöst bleibt. (vwo 2022-I-8)	Desondanks kan ook een optimaal ontworpen wachtrij niets bereiken, als het probleem van de beller aan het einde onopgelost blijft.
während	terwijl	Doch während bei manchen die Muttersprache in Auflösung begriffen schien, plauderten andere munter drauflos, als hätten sie Deutschland nicht verlassen. (vwo 2021-I-6)	Toch terwijl bij sommigen de moedertaal op het punt van ontbinding leekt te staan, praatten anderen vrolijk verder alsof ze Duitsland nooit hadden verlaten.
zwar..., aber / zwar..., doch	weliswaar..., maar	Ein Foto gibt zwar einen klaren Anhaltspunkt, aber es schließt auch vieles aus. (vwo 2021-I-4)	Een foto geeft weliswaar een duidelijk aanknopingspunt, maar het sluit ook veel uit.

Beperking		Einschränkung	
jedenfalls / auf jeden fall	in elk geval	Jedenfalls behandelt er die Leute, ohne sie anzurühren wie die andere Doktoren. (vwo 2021-III-2)	In elk geval behandelt hij mensen, zonder ze aan te raken zoals de andere dokters.
nur	slechts, alleen (maar)	Und Beziehungen dürfen nur Menschen miteinander führen, die genetisch kompatibel sind. (vwo 2022-III-5)	En relaties mogen alleen maar uit mensen bestaan, die genetisch compatibel zijn.

Gevolg / conclusie		Folge / Schlussfolgerung	
also	dus	Statt ersten Ideen nachzugehen, is es also oft lohnenswert, noch einmal nachzudenken. (VWO 2022-I-10)	In plaats van achter de eerste ideeën aan te gaan, is het dus vaak de moeite waard, nog eens na te denken.
daher	vandaar	Die Argumente für ein Studium sind daher nur bedingt richtig. (vwo 2021-II-10)	De argumenten voor een studie zijn vandaar slechts beperkt waar.
damit	zodat, om te bereiken dat	Damit die Natur nicht unter der Dauerbelastung zusammenbricht, soll Powerstubenhocking zur neuen Trendsportart gemacht werden.	Om te bereiken dat de natuur niet bezwijkt onder de constante stress, moet woonkamerhurken een nieuwe trendsport worden.

Gevolg / conclusie (vervolg)		Folge / Schlussfolgerung	
demnach	daarom, dus	Demnach falle nach 2026 der Gesamtbedarf an Lehrern auf "weniger als 5800 Personen" pro Jahr. (vwo 2022-II-5)	Daarom daalt na 2026 de totale behoefte aan leraren tot "minder dan 5800 mensen" per jaar.
deshalb	daarom	Brauchen Hochschulen deshalb handyfreie Zonen? (vwo 2021-I-2)	Hebben hogescholen daarom telefoonvrije zones nodig?
deswegen	daarom	Dessen Eltern argumentieren dann oft, dass ihr Kind doch einen Rechtsanspruch auf Unterricht habe und deswegen nicht hätte ausgeschlossen werde dürfen. (vwo 2022-I-4)	Zijn ouders stellen dan vaak, dat hun kind toch wettelijk recht heeft op onderwijs en daarom niet geschorst had mogen worden.
je..., desto	hoe..., hoe	Doch je mehr sie ihre Fähigkeiten und Fertigkeiten entdecken und verbessern, desto eher entwickeln sie Selbstvertrauen. (havo 2022-I-2)	Toch hoe meer ze hun talenten en vaardigheden ontdekken en verbeteren, hoe eerder ze zelfvertrouwen ontwikkelen.
so*	dus, zo	Er zahlte gut für deren Zertifikate und so brachten es einige seine Bilder sogar bis ins offizielle Van-Gogh-Werkverzeichnis. (vwo 2022-III-9)	Hij betaalde goed voor zijn certificaten en dus kwamen een paar van zijn schilderijen zelfs in de officiële van-Gogh-werkcatalogus terecht.
so... dass	zo..., dat	"Die Sprache in den Originaltexten ist oft so extrem abgehoben, dass sie schwer zu verstehen sind." (vwo 2022-I-3)	De taal in de originele teksten is vaak zo extreem afstandelijk, dat ze moeilijk te begrijpen is.

Voorbeeld geven / concreet maken		Illustrieren / konkretiseren	
so*	zo, bijvoorbeeld	So fällt es Unternehmern hierzulande besonders schwer, eine Firma zu gründen. (vwo 2022-I-11)	Het is bijvoorbeeld voor ondernemers in dit land bijzonder moeilijk, een bedrijf op te richten.
etwa	bijvoorbeeld	Wer etwa in Nordamerika gewandert ist und kaum Hinweise oder Hilfe auf den Wegen fand, weiß, wie gut und gründlich die Alpen gesichert sind. (vwo 2022-II-7)	Wie bijvoorbeeld in Noord-Amerika heeft gewandeld en nauwelijks informatie of hulp op de wegen vond, weet, hoe goed en grondig de alpen veilig gemaakt zijn.
zum Beispiel	bijvoorbeeld	Spiele, die man vor zehn Jahren wohl indiziert hätte, kriegen heute nur USK-18-Kennzeichen, zum Beispiel , Grand Theft Auto. (havo 2022-I-7)	Games, die men tien jaar geleden geïndexeerd zou hebben, krijgen tegenwoordig alleen 18+-ratings, bijvoorbeeld Grand Theft Auto.

Vergelijken		Vergleichen	
(eben / genau) so ... wie	(net / precies) zo ... als	Denn die sind nicht mehr so alltäglich wie früher. (vwo 2022-II-3)	Want die [grote aantallen] zijn niet zo gewoon meer als vroeger.
weder ... noch	noch ... noch (geen van beiden)	Aber weder drückende Hitze noch Kalte und Regen konnten dem Festival bisher etwas anhaben. (havo 2021-I-6)	Maar noch drukkende hitte, noch kou en regen konden het festival tot nu toe schaden.

Versterking		Steigerung	
erst recht	pas echt	Diesen Kurs durch weitere Zwangsmaßnahmen zu beschleunigen wäre grob fahrlässig, erst recht , wenn der Umwelt damit kaum geholfen würde. (vwo 2018-II-6)	Het versnellen van deze koers door dwangmaatregelen zou erg achterlijk zijn, pas echt , wanneer het milieu daar nauwelijks door geholpen zou worden.
gar	al helemaal, zelfs	Diese Berggefühligkeit hat gar nichts mit der Verteilung der Gebirge im Land zu tun. (vwo 2022-II-7)	Deze berggevoeligheid heeft al helemaal niks meer met de verdeling van de bergen in het land te maken.
nicht nur ... sondern (auch)*	niet alleen ... maar zelfs	Dieser Störenfried muss nicht nur ignoriert, sondern aktiv unterdrückt werden. (vwo 2021-I-6)	Deze onruststoker moest niet alleen genegeerd, maar zelfs actief onderdrukt worden.

Versterking (vervolg)		Steigerung	
sogar	zelfs	Van Gogh war so fleißig, dass sogar posthum Bilder entstanden. (vwo 2022-III-9)	Van Gogh was zo hardwerkend, dat zelfs na zijn dood schilderijen ontstonden.
zumal	vooral omdat	Er war wegen seiner lockeren Art beim Chef nicht besonders beliebt, zumal er häufig zu spät kam.	Door zijn gemakzuchtige karakter was hij bij de baas niet bijzonder geliefd, vooral omdat hij vaak te laat kwam.
tatsächlich / in der Tat	inderdaad	Tatsächlich schließen im ganzen Land immer mehr Hausarztpraxen, weil sich für Ärzte, die aufhören, keine Nachfolger finden. (vwo 2022-II-9)	Inderdaad sloten in het hele land steeds meer huisartspraktijken, omdat voor artsen, die met pensioen gaan, geen opvolger te vinden is.

Extra informatie		Zusatz	
übrigens	overigens, 'by the way'	Den Weg in die Cloud können sich die letzten Zweifler dort übrigens noch immer weisen lassen. (vwo 2021-II-6)	De weg naar de cloud kan kan aan de laatste twijfelaars overigens nog gewezen worden.
zusätzlich	aanvullend(e) (bijvoeglijk naamwoord)	Wer damit die Barcode des Artikels einliest, erhält vor dem Kauf zusätzliche Informationen. (havo 2021-II-3)	Wie de barcode van het artikel scant, ontvangt voor het doen van de aankoop aanvullende informatie.

Tijd / volgorde		Zeit / Reihenfolge	
anfangs	aanvankelijk, in eerste instantie	Beim Erlernen einer neuen Sprache funkt die Muttersprache anfangs ständig dazwischen. (vwo 2021-I-6)	Bij het leren van een nieuwe taal bemoeit de moedertaal zich in eerste instantie daar voortdurend mee.
Bis	Totdat	Bis zur Wiedervereinigung war die Wohnung ihrer Eltern ein Begegnungsort gewesen. (vwo 2022-I-2)	Tot aan de hervereeniging was de woning van hun ouders een ontmoetingsplek geweest.
Bevor / vor	Voor(dat)	Noch bevor Ebling zu Hause war, läutete sein Mobiltelefon. (vwo 2021-I-10)	Nog voordat Ebling thuis was, rinkelde zijn mobiele telefoon.
Damals	Vroeger	Das deutet darauf hin, dass damals bereits mit Wasserverschmutzung zu rechnen war. (vwo 2022-III-6)	Dat betekent dat er vroeger al rekening moest worden gehouden met watervervuiling.

Tijd / volgorde (vervolg)		Zeit / Reihenfolge	
Früher	Vroeger / in het verleden	Die ganze Familie schmunzelt darüber, wie süß Sie früher waren. (vwo 2021-I-4)	De hele familie lacht over hoe schattig ze vroeger waren.
Heutzutage / heute	Nu, tegenwoordig, vandaag de dag	Heute erfüllen Computerspiele ähnliche Funktionen. (vwo 2022-II-1)	Tegenwoordig vervullen computerspellen gelijke functies.
Inzwischen	Ondertussen	In Deutschland wachse inzwischen zwar eine lebhaftes Start-up-Kultur heran. (vwo 2021-II-6)	In Duitsland ontstaat ondertussen weliswaar een levendige start-up-cultuur.
Jetzt	Nu / tegenwoordig	Neben regulären Führungen gibt es in viele Museen jetzt auch "Instawalks". (vwo 2021-II-3)	Naast reguliere rondleidingen zijn er in veel musea tegenwoordig ook "Instawalks".
seitdem	sindsdien	Wir waren am Sonntag zusammen im Theater, ich habe sie seitdem nicht wieder gesehen.	We waren zondag met zijn allen in het theater, ik heb ze sindsdien niet meer gezien.
Mittlerweile	Ondertussen	Und so konnten Forscher in einem Experiment zeigen, dass wir mittlerweile bereit sind, alles zu tun, um Langweile zu vermeiden. (vwo 2021-III-8)	En zo konden onderzoekers in een experiment aantonen, dat we ondertussen bereid zijn, er alles aan te doen, om verveling te vermijden.
Später	Later	Weiß ich nicht, wird Stella später zu Clara sagen. (vwo 2022-III-2)	Weet ik niet, zou Stella later tegen Clara zeggen.
zuletzt	als laatste / tenslotte	Zuletzt hat der Reservistenverband der Rückkehr zur Wehrpflicht gefordert, und zwar als Reaktion auf die Terroranschläge von Paris. (vwo 2021-II-9)	Tenslotte riep de reservistenvereniging op tot de terugkeer van de dienstplicht en wel als reactie op de terreuraanslagen van Parijs.
während*	tijdens	Während der ersten Jahrzehnte nach 1945 wurde dieses Versprechen meist eingelöst. (vwo 2021-I-5)	Tijdens het eerste decennium na 1945 werd deze belofte het meeste waargemaakt.

* Woord komt meerdere keren voor in de lijst.

Tekstverbanden

In de volgende lijst staan woorden die verbanden tussen tekstdelen kunnen aangeven.

Lijst op alfabetische volgorde		
Abschwächung	afzwakking	tegenstelling / beperking / afzwakking
Abstrahierung	algemeen / abstract maken	generalisatie
Bedingung	voorwaarde	tegenstelling / beperking / afzwakking
Begründung	beredenering	reden
Beispiel(e)	voorbeelden	voorbeeld geven
Bestätigung	bevestiging	bevestigen
Beweis	bewijs	bevestiging
ein neuen Thema/neue Aspekte	een nieuw thema / nieuwe aspecten	opsomming / uitbreiding
Einräumung	toevoeging	tegenstelling / beperking / afzwakking
Einschränkung	beperking	tegenstelling / beperking / afzwakking
Ergänzung	uitwerking	uitbreiding / opsomming
Erklärung	verklaring	reden
Erläuterung	toelichting	voorbeeld geven
Folgerung	gevolg	gevolg / conclusie
Gegensatz	tegenstelling	tegenstelling / beperking / afzwakking
Illustration	illustratie	voorbeeld geven
in Frage stellen	in twijfel trekken	tegenstelling / beperking / afzwakking
konkretisering	concreet maken	voorbeeld geven
Konsequenz	consequentie	gevolg / conclusie
Relativerung	relatievering	tegenstelling / beperking / afzwakking
Rückschluss	gevolgtrekking	gevolg / conclusie
Schlussfolgerung	conclusie	gevolg / conclusie
Steigerung	versterking	versterking
Ursachen	oorzaken	reden
Verallgemeinerung	algemeen maken	algemeen maken
Verharmlosung	triviaal maken	tegenstelling / beperking / afzwakking
Verschärfung	verscherping	versterking
Vorbehalt	voorbehoud	tegenstelling / beperking / afzwakking
Weiterführung	voortzetting	uitbreiding / opsomming
Widerlegung	weerlegging	tegenstelling / beperking / afzwakking
Widerspruch	tegenspraak	tegenstelling / beperking / afzwakking
Zusammenfassung	samenvatting	conclusie
Zuspitzung	toespitsing	versterking

Uitbreiding/ opsomming

Bij het verband uitbreiding / opsomming wordt nieuwe aanvullende informatie verteld aansluitend op de vorige zin/ alinea. Een voorbeeld hiervan is: *Apen houden heel erg van bananen. Daarnaast vinden ze noten ook lekker.*

Ergänzung	uitwerking	Er wordt nieuwe informatie gegeven over een eerder genoemd onderdeel
Weiterführung	voortzetting	Een argument wordt weer opgepakt en verder uitgewerkt
Ein neuen Thema/neue Aspekte	een nieuw thema / nieuwe aspecten	Er wordt een nieuw aspect of onderwerp aan het voorafgaande geïntroduceerd

Bevestiging

Een bevestiging lijkt soms op een uitbreiding of opsomming. Het verschil is dat een bevestiging inhoudelijk herhaalt en dus bevestigt wat er vooraf wordt gezegd, terwijl een opsomming vaak nieuwe dingen vertelt. Een voorbeeld van een bevestiging is: *Apen houden heel erg veel van bananen. Een studie van het WWF toont aan dat 80% van de dierentuinen een voorkeur heeft voor bananen*

Bestätigung	bevestiging	Er wordt aangetoond/bevestigd dat iets (het voorafgaande) waar is
Beweis	Bewijs	Er wordt aangetoond/bevestigd dat iets (het voorafgaande) waar is

Reden / oorzaak

Een redengevend verband, geeft zoals de naam al zegt een reden. Er wordt verteld waarom iets is zoals het is. Een voorbeeld hierbij is: *Apen eten veel bananen, want ze houden van fruit.*

Begründung	Beredenering	Er wordt een reden gegeven voor een eerder besproken fenomeen/feit
Erklärung	Verklaring	Er wordt een verklaring gegeven voor een eerder genoemd feit
Ursachen	Oorzaken	Er worden redenen/oorzaken genoemd voor het ontstaan van iets

10

Gevolg / conclusie

Een gevolg/conclusie kan soms lijken op een redengevend verband of op een versterking. Het belangrijkste om te onthouden is dat bij een conclusie nooit nieuwe informatie wordt verteld en een gevolg altijd verband houdt met de oorzaak die eraan vooraf gaat. Een voorbeeld hierbij is: *Apen eten veel bananen. In bananen zitten veel vitamines. Dus apen krijgen veel vitamines binnen.*

Folgerung	gevolg	Er worden gevolgen gegeven van iets wat voorafgaand genoemd is
Konsequenz	consequentie	Er worden gevolgen gegeven van iets wat voorafgaand genoemd is
Rückschluss	Gevolgtrekking	Logische gevolgtrekking uit wat voorafgaat.
Schlussfolgerung	Conclusie	De uitkomst van de overdenkingen, argumenten en observaties
Zusammenfassung	Samenvatting	Het voorgaande wordt samengevat

Versterking / toespitsing

Met een versterking probeert een schrijver vaak de grootte of de mate van een onderwerp of probleem te versterken. Een voorbeeld hierbij is: *Als een bodybuilder die steen al nauwelijks kan optillen, kan ik het al helemaal niet.* Het versterkt hoe zwaar de steen is. Dit lijkt soms op een concluderend verband. Je kunt namelijk ook zeggen, als een bodybuilder die steen al nauwelijks kan optillen, kan ik het *dus* helemaal niet. Een conclusie past hier alleen niet, want misschien is de ik-persoon ook wel een bodybuilder, dit hoeft niet per sé een direct gevolg of conclusie te zijn van wat vooraf ging.

Steigerung	Versterking	Een argument wordt nog sterker neergezet
Verschärfung	Verscherping	Een punt wordt nog specifieker gemaakt en beargumenteerd
Zuspitzung	Toespitsing	De schrijver focust zich geheel op het maken van één punt

Voorbeeld geven / concreet maken

Een voorbeeld geven spreekt vrij voor zich, maar is toch goed om even bij stil te staan. Zo kan bijvoorbeeld de betekenis van *Konkretisierung* vrij vaag overkomen, maar het betekent gewoon het geven van een voorbeeld. Een voorbeeldzin voor het geven van een voorbeeld is: *Voor de meeste beroepen moet je wel wat doen voordat je aan de slag mag. Zo moet je om piloot te worden minimaal 2 jaar lang een opleiding doen*

Beispiele	Voorbeelden	Er wordt een voorbeeld gegeven
Erläuterung	Toelichting	Er wordt een voorbeeld gegeven als uitleg
Konkretisierung	Concreet maken	Er wordt een voorbeeld gegeven
Illustration	Illustratie	Er wordt een voorbeeld gegeven

Algemeen maken

Iets algemeen maken betekent eigenlijk dat je het tegenovergestelde doet van een voorbeeld geven. In plaats van dat je iets specifiek vertelt, zoals een specifieke studie, beroep of iets dergelijks, maak je er juist iets algemeen van. Een voorbeeld: *Om piloot te worden moet je minimaal 2 jaar lang een opleiding doen. Voor de meeste beroepen moet je sowieso wel wat doen voordat je aan de slag mag.*

Abstrahierung	algemeen / abstract maken	Van een voorbeeld wordt iets algemeen gemaakt
Verallgemeinerung	algemeen maken	Van een voorbeeld wordt iets algemeen gemaakt

Tegenstelling / afzwakking / beperking

Bij een tegenstelling / afzwakking / beperking wordt altijd iets tegengestelds gezegd over een eerder gemaakte uitspraak. De mate waarop dit tegengesteld is kan best wel verschillen. Daarom kun je een indeling maken tussen een tegenstelling, een afzwakking en beperking. Deze drie lijken wel erg op elkaar en de grenzen zijn soms grijs, dus maak je geen zorgen als je het verschil niet precies weet! Ze komen nauwelijks met z'n allen voor in één opgave, maar het is wel handig als je het verschil kent. Dat verschil wordt duidelijk met de volgende drie voorbeelden:

Een beperking: *Als je de pilootopleiding in Twente doet, kun je alleen maar piloot worden bij de KLM.* (Je bent dus beperkt omdat je alleen maar bij KLM kan vliegen)

Een afzwakking: *Hoewel je als piloot de hele wereld ziet, blijf je overal maar kort.* (Je laat ook een andere, in dit geval negatievere kant, zien van je uitspraak)

Een tegenstelling: *Een vliegtuigpiloot vliegt de hele wereld over. Een helikopterpiloot gaat daarentegen nooit de grens over.* (Hier zie je heel duidelijk de tegenstelling tussen de hele wereld over — nooit de grens over, dit zijn veel meer uitersten dan bij een afzwakking)

Abschwächung	afzwakking	afzwakking	Een eerder gemaakte uitspraak wordt minder sterk gemaakt of in twijfel getrokken
Bedingung	voorwaarde	beperking	Er is in principe sprake van een bepaalde uitkomst, behalve als X gebeurt (X is voorbehoud)
Einräumung	toegeving	tegenstelling	Een tegengestelde kant wordt ook toegelicht
Einschränkung	beperking	beperking	Een voorwaarde die het aantal mogelijke oplossingen / oorzaken / gevolgen beperkt
Entkräftung	ontkrachting	tegenstelling	Er wordt aangetoond dat iets fout is (dus tegengesteld)
Gegensatz	tegenstelling	tegenstelling	Er wordt een tegenstelling gegeven
in Frage stellen	in twijfel trekken	afzwakking	Iets wordt minder sterk gemaakt of in twijfel getrokken
Relativierung	relativering	afzwakking	Iets wordt minder sterk gemaakt of in twijfel getrokken

Verharmlosung	triviaal maken	afzakking	iets wordt minder sterk gemaakt of in twijfel getrokken
Vorbehalt	voorbehoud	beperking	Er is in principe sprake van een bepaalde uitkomst, behalve als X gebeurt (X is het voorbehoud)
Widerlegung	weerlegging	afzwakking	Er wordt aangetoond dat iets fout is (dus tegengesteld)
Widerspruch	tegenspraak	tegenstelling	Er wordt aangetoond dat een stelling of bewering fout is (dus tegengesteld)

Overige

Deze overige woorden zijn geen tekstverbanden, maar komen wel heel vaak voor in die context, dus ze zijn daarom handig om ook te leren.

Argumenten	Argumenten	Redenen voor een bepaalde standpunt
Behauptung	Bewering	De schrijver noemt een bepaald standpunt over een onderwerp
Einleitung	Inleiding	Een bepaald (deel)onderwerp wordt geïntroduceerd

Basiswoorden

Hieronder vind je de zogenaamde 'basiswoorden' Duits. Deze lijst is gemaakt op basis van de examens van afgelopen jaren. De woorden die hier staan komen daarin relatief vaak voor. Wanneer je aan je woordenschat wilt werken in voorbereiding op je examen, kun je deze woordenlijst leren. Om het leren gemakkelijker te maken, zijn de woorden in categorieën ingedeeld. Cursief gedrukte woorden komen vaker in vwo-examens dan in havo-examens voor. Desalniettemin kunnen ze ook voor havoleerlingen handig zijn om te leren.

Belangrijk voor het begrijpen van de vraag en antwoorden

I. In de vraag	
Annahme	stelling
Aussage	uitspraak
bedeuten → Bedeutung	betekenen → betekenis
behaupten → Behauptung	beweren → bewering
sich beziehen (=sich verhalten)	zich verhouden
Beziehung, Verhältnis	verhouding
entsprechen	overeenkomen met
ersetzen	vervangen
schliessen aus	concluderen uit
Verfasser(in)	auteur (m/v)
<i>erwähnen</i>	<i>noemen</i>
<i>hervorgehen aus</i>	<i>voortkomen uit</i>
II. In de tekst	
Absatz	alinea
dem 3. Absatz nach	volgens de 3 ^e alinea
Satz	zin
Seite	pagina; kant
Zeile	regel

Belangrijke tijdsbepalingen

als	toen
bisher (=bislang)	tot nu toe
derzeit	nu
häufig	vaak
heute	vandaag
immer	altijd
innerhalb von...	in een tijdsbestek van...
inzwischen	intussen
jetzt	nu
manchmal	soms
nachdem	nadat
nie(mals)	nooit
nun	nu
oft	vaak

Belangrijke tijdsbepalingen (vervolg)	
schließlich	tot slot
schon	al, reeds
selten	zelden
sobald	zodra
sofort	meteen
während	terwijl; tijdens
wann	wanneer
wenn	als (leidt een voorwaarde in)
<i>bald</i>	<i>spoedig</i>
<i>bereits</i>	<i>al, reeds</i>
<i>damals</i>	<i>destijds</i>
<i>dauerhaft</i>	<i>duurzaam</i>
<i>künftig</i>	<i>in de toekomst</i>
<i>letztlich</i>	<i>recent</i>
<i>mittlerweile</i>	<i>ondertussen</i>
<i>rasch</i>	<i>snel</i>
<i>ständig</i>	<i>steeds; de hele tijd</i>
<i>zunächst</i>	<i>allereerst</i>

Negatieve strekking	
befürchten → Furcht	vrezen → angst
fehlen	ontbreken, missen
Fehler	fout
kaum	amper, nauwelijks
leider	helaas
Lüge	leugen
mangelhaft	gebrekkig
mangeln	ontbreken, missen
niedergeschlagen	teneergeslagen, ontmoedigd
Opfer	slachtoffer
scheitern	mislukken
Verlust	verlies
verschwinden	verdwijnen
warnen vor	waarschuwen voor; afraden
<i>ablehnen</i>	<i>afkeuren</i>
<i>(be)drohen → Drohung</i>	<i>(be)dreigen → dreiging</i>
<i>Empörung → empört</i>	<i>verontwaardiging → verontwaardigd</i>
<i>enttäuscht</i>	<i>teleurgesteld</i>
<i>heuchlerisch</i>	<i>huichelachtig; hypocriet</i>
<i>sich irren → Irrtum</i>	<i>zich vergissen → vergissing</i>
<i>(er)löschen</i>	<i>verwijderen</i>
<i>verletzen → Verletzung</i>	<i>kwetsen; overtreden → blessure; overtreding</i>

Positieve strekking	
Erfolg → erfolgreich	succes → succesvol
erlaubt	toegestaan
sich freuen → froh	blij zijn → vrolijk, blij
gelingen	lukken
Lösung	oplossing
richtig	juist
wichtig	belangrijk
<i>hoffen → Hoffnung</i>	<i>hopen → hoop</i>
<i>schaffen</i>	<i>voor elkaar krijgen, lukken</i>
<i>-wert/Wert</i>	<i>-waarde/ waarde</i>

Overige emoties en toon in de tekst	
Begeisterung → begeistert	enthousiasme → enthousiast
Empörung (empört)	verontwaardigheid (verontwaardigd)
ernst (nehmen)	serieus(nemen)
erstaunen → erstaunt/erstaunlich	verbazen → verbaasd/verbazingwekkend
Gleichgültig(keit)	onverschillig(heid)
Überraschung → überrascht	verrassen → verrast
<i>verwunderlich → verwundert</i>	<i>wonderbaarlijk → verwonderd</i>

Onderzoek doen, onderwijs, opvoeding	
Ausbildung	opleiding
Ausnahme	uitzondering
Bildung	vorming, ontwikkeling
Eltern	ouders
erforderlich	nodig, vereist
Ergebnis	resultaat
Erziehung	opvoeding
Fähigkeit	vaardigheid
Fehlerquote	foutmarge
fordern	eisen
fördern	stimuleren
Forschung → Forscher	onderzoek → onderzoekers
Herausforderung	uitdaging
leisten → Leistung	presteren → prestatie
überfordert	overbelast
unterrichten → Unterricht	onderwijzen → onderwijs
Wissenschaft → Wissenschaftler	wetenschap → wetenschappers
zeigen	(aan)tonen
<i>angeblich</i>	<i>zogenaamd</i>
<i>belegen (=nachweisen)</i>	<i>aantonen, bewijzen</i>
<i>Bilanz</i>	<i>resultaat</i>

Onderzoek doen, onderwijs, opvoeding (vervolg)

<i>bilden</i>	<i>vormen, maken</i>
<i>Daten</i>	<i>data, gegevens</i>
<i>Fazit</i>	<i>resultaat</i>
<i>laut</i>	<i>volgens</i>
<i>prägen</i>	<i>beïnvloeden</i>
<i>Umfrage</i>	<i>rondvraag</i>
<i>Verfahren</i>	<i>het procédé, werkwijze</i>
<i>veröffentlichen</i>	<i>publiceren</i>
<i>(An)Zeichen (=Hinweis)</i>	<i>teken, aanwijzing</i>

Mens en maatschappij

Behörde	de overheid; de autoriteiten
sich benehmen (=sich verhalten)	zich gedragen
Bundesland	deelstaat (16 in Duitsland)
DDR → Deutsche Demokratische Republik	voormalig Oost-Duitsland
Fernsehen	televisie
Geschäft	'business', zaken, winkel
Geschichte	geschiedenis; verhaal
Gesellschaft	maatschappij
Gesetz	wet
Kampf	strijd
Kunde	klant
Leute	mensen
schützen → Schutz	beschermen → bescherming
Umwelt	milieu
Urlaub	vakantie
Verhalten (=Benehmen)	gedrag
vorbeugen	voorkomen
Wahl	keuze; verkiezingen
wählen	kiezen
Werbung	reclame
Wirtschaft	economie
<i>sich beschäftigen</i>	<i>zich bezighouden</i>
<i>sich bewerben</i>	<i>solliciteren</i>
<i>kündigen → Kündigung</i>	<i>ontslaan → ontslag</i>
<i>Maßnahme</i>	<i>maatregel</i>
<i>Wettbewerb</i>	<i>wedstrijd; concurrentie</i>

Lichaam en zintuigen	
Alter	leeftijd
Gedächtnis	geheugen
Körper	lichaam
Schmerz	pijn
<i>Herz</i>	<i>hart</i>
<i>Hirn (=Gehirn)</i>	<i>hersenen</i>
<i>nähren → Nahrung (=Ernährung)</i>	<i>voeden → voeding</i>

Lijkt op het Nederlands	
sich ändern	veranderen
Ärger	ergernis
Art	aard, soort
auf Grund (ook als één woord: aufgrund)	op grond van...
Fach (mv: Fächer)	vak
Fall (mv=Fälle)	geval
führen	leiden, voeren
ganz	gans, helemaal
gebrauchen (=benutzen)	gebruiken
gehören	horen bij
Gewalt	geweld
Hälfte	helft
haupt- (bijv. : Hauptstadt)	hoofd (bvb: hoofdstad)
Hilfe	hulp
leicht (=einfach)	licht, eenvoudig
Ort	oord, plek
schön	mooi
schwer (=schwierig)	zwaar, moeilijk
Teil	deel
Übung	oefening
Unfall	ongeval
unterscheiden	onderscheiden
unterschiedlich	verschillend
Urteil → beurteilen	oordeel → beoordelen
verstehen	verstaan, begrijpen
vielleicht	wellicht, misschien
Vorurteil	vooordeel
Zahl	aantal
Zeit	tijd
<i>bezeichnen</i>	<i>betekenen</i>
<i>durchschnittlich</i>	<i>‘doorsnee-lijk’: gemiddeld</i>
<i>empfehlen</i>	<i>aanbevelen</i>
<i>steuern</i>	<i>sturen</i>

'Valse vrienden', niet wat het lijkt	
bekommen	krijgen (niet: bekomen)
brauchen	nodig hebben (niet: gebruiken)
denn	want (niet: dan)
dürfen	mogen (niet: durven)
fast	bijna (niet: vast)
herstellen → Hersteller	produceren → producent (niet: herstellen)
machen	doen (niet: maken)
nett	aardig (niet: netjes)
sollen	moeten (niet: zullen)
versprechen	beloven (niet: verspreken)
verständlich → Verständnis	begrijpelijk → begrip (niet: verstandig)
versuchen	proberen (niet: verzoeken)
wachsen	groeien (niet: wachten)
<i>aufschließen → aufgeschlossen</i>	<i>openen → openen (niet: afsluiten)</i>
<i>auslösen</i>	<i>veroorzaken</i>
<i>bedürfen → Bedürfnis</i>	<i>nodig hebben → behoefte (niet: bederven)</i>
<i>eng</i>	<i>nauw (niet: eng)</i>
<i>erst</i>	<i>pas (niet: eerst)</i>
<i>klar</i>	<i>duidelijk (niet: klaar)</i>
<i>knapp</i>	<i>bijna (niet: knap)</i>
<i>offenbar</i>	<i>blijkbaar (niet: openbaar)</i>
<i>(aus)reichen</i>	<i>voldoen (niet: uitreiken)</i>
<i>schlimm</i>	<i>erg (niet: slim)</i>

Varia	
entscheiden → Entscheidung	beslissen → beslissing
Gerät	toestel, apparaat
nächste	volgende
reden	spreken
sonst	voor de rest, anders
unbedingt	zeker, beslist
verfügen → Verfügung	beschikken → beschikking
(an/ver)wenden	toepassen
ziehen	trekken
Ziel	doel
<i>ziemlich</i>	<i>tamelijk, nogal</i>
<i>ähnlich</i>	<i>vergelijkbaar</i>
<i>Beschleunigung → Entschleunigung</i>	<i>versnelling → onthaasting</i>
<i>beteiligt</i>	<i>betrokken</i>
<i>durchaus</i>	<i>volkomen, geheel en al</i>
<i>erhalten</i>	<i>bevatten</i>
<i>fern → entfernen</i>	<i>ver weg → verwijderen</i>
<i>gerade</i>	<i>juist, precise</i>
<i>trennen → Trennung</i>	<i>scheiden → scheiding</i>

Voorzetsels en belangrijke grammaticale constructies	
ab-	af-
auf-	op- , open-
dieser, diese, dieses	deze
jeder, jede, jedes	elke
manche	sommige
solche	zulke
weiter-	verder-
wieder-	weer-, opnieuw-
zu-	toe-
<i>der/diejenige der/die</i>	<i>degene/diegene die</i>
<i>deren</i>	<i>hun, van hen</i>
<i>eher... als...</i>	<i>eerder/liever... dan...</i>
<i>nicht zuletzt</i>	<i>niet in de laatste plaats</i>
<i>sei/seien</i>	<i>is/zijn (volgens iemand anders dan de schrijver van de tekst)</i>
<i>wäre</i>	<i>zou zijn</i>
<i>wider-</i>	<i>tegen-</i>

Bekend verondersteld	
I. Woorden algemeen	
billig	goedkoop
dort	daar
Erwachsene	volwassene
etwas	iets
fahren	rijden, varen
früh(er)	vroeg(er)
gestern	gisteren
heute	vandaag
Krank(heit)	ziek(te)
spät(er)	laat (later)
teuer	duur
II. Woorden grammatica	
aber	maar
aus	uit
bei	bij
bis(her)	tot (nu toe)
dazu	daartoe, daarvoor
durch	door
für	voor
gegen	tegen
genau	precies
nach(dem)	naar, na(dien)

Bekend verondersteld (vervolg)	
neben	naast
nur	alleen
oder	of
ohne	zonder
seit(dem)	sinds(dien)
statt	in plaats van
über	over
um	om, rond, rondom
von	van
vor(her)	voor(heen)
wann?	wanneer?
was?	wat?
wer?	wie?
wie?	hoe?
wo?	waar?
woher?	waarvandaan?
wohin?	waarheen?
zu	tot, te
zwischen	tussen